



CRITICA LITERARĂ CA FAPT DE CULTURĂ

Tatiana POTÎNG,
lector universitar Facultatea Filologie

Scriitorul, ca om al cărții, este un om de cultură în mod implicit, dar promovând cartea nemijlocit, prin cronicile de întâmpinare, care au constituit dintotdeauna o modalitate eficientă de promovare a culturii cărții, devine un om de cultură implicat. Răspunzînd, pe de o parte, imperativelor culturale, iar pe de alta, unei datorii civice, criticul literar se impune astfel ca un om al cetății.

Simplificînd la maximum definiția lui Ion Simuț despre cele patru literaturi, și analizînd critica în dependență de gradul de implicare a criticului literar în viața cetății, am putea distinge o critică evazionistă, una angajată civic (uneori politic) și o critică a echilibrului, în care cuvîntul decisiv îi revine bunului simț și criteriului valoric. Cartea *Cerc deschis a Mariei Șleahțișchi*, apărută la editura Timpul din Iași, poate fi înscrisă fără rezerve în cea de-a treia categorie, în sensul că reușește să îmbine fericit preocuparea pentru problemele societății cu deschiderea pentru literatura de înaltă calitate.

Volumul înglobează studii, eseuri și cronicile, organizate caleidoscopic în scopul reflectării stării literaturii române din Basara-

bia în postcomunism. Acest subtitlu integrator este susținut în cel mai înalt grad de cronicile apărute în *Timpul*, prin care autoarea diagnostichează starea literaturii actuale din Basarabia, propunînd totodată publicului larg piste de receptare a operelor literare recent apărute. Asamblate într-o structură consolidată în volum, cronicile demonstrează gradul sporit de responsabilitate pe care și-a asumat-o Maria Șleahțișchi ca om de cultură.

Necesitatea promovării culturii a fost expusă programatic de autoare într-un eseu publicat în 2002 în revista *Sud Est*: „Societatea basarabeană trece printr-o acerbă afirmare a societății de consum, în care nu este loc pentru carte. În asemenea condiții e firesc să ne întrebăm care este cartea cu eventuală priză la cititorul, practic absent. De fiecare dată este invocat nivelul scăzut de cultură. Un fals totuși, dacă luăm în calcul faptul că de zece ani și mai bine elevul basarabean este „cultivat” cu cele mai bune texte din literatura română.

Cred că literaturii basarabene actuale îi lipsesc instrumentele de adaptare rapidă la schimbările sociale. În primul rînd ar fi vorba de manifestarea a două tipuri de critică. Critica publicistică ar însemna mici recenzii în cotidienele de larg tiraj, ulterior

ar veni critica din presa literară, care ar dezvolta ideea literaturii de calitate și ar impune imaginea unei literaturi vii..."

Consecventă cu sine însăși, autoarea, în următorii ani, și-a realizat programul cultural încercând și reușind să prindă pulsul literar al timpului. Din această perspectivă, cronicile exegetei ar putea fi comparate, ca intenție, cu prelecțiunile populare ale junimiștilor (cu care autoarea are o relație mai specială) cu precizarea necesară că inserțiile critice ale *Mariei Șlehtișchi* merg mult mai departe de intenția frumoasă, în fond, a junimiștilor de a duce cultura (cartea) în mase, căci volumul reușește să fie superior nu doar ca intenție, ci și ca realizare.

În atenția exegetei au nimerit volumele lui Mihai Cimpoi, Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc, Gh. Crăciun, Em. Galai - cu - Păun, Nicolae Leahu, Eugen Lungu, Anatol Moraru, Lucia Țurcanu, Sergiu Pavlicencu, ș.a. Indiferent dacă autorii care au intrat în sfera de interes estetic al exegetei erau celebri sau debutanți la apariția volumului interpretat, criteriul de analiză și discernere este cel valoric. În pofida diapazonului amplu de volume analizate, *Cerc deschis* dezvăluie unitate și armonie în organizare și, privit în ansamblu, face dovada unei judecăți critice mature, capabile să discearnă adevărata valoare, susținut fiind și de o manieră personală a scriiturii. Este știut că meseria de cronicar este nu doar foarte dificilă, solicitantă, ci și riscantă, dat fiind că de intuiția critică a interpretului depinde, în mare parte, destinul unei cărți, al unui autor. În acest context se pot evoca numele marilor critici E. Lovinescu sau N. Manolescu (cronicari și ei la

vreamea lor) al căror mare merit, pe lângă altele incontestabile, consta și în capacitatea de a descoperi un autor sau o carte, dar și de a trasa direcțiile de interpretare ulterioare. *Maria Șlehtișchi* își asumă, prin recentul volum, responsabilitățile și riscurile acestei activități temerare care necesită multă școală, talent, dar și intuiție critică.

Este de observat și relația specială pe care o are autoarea cu fenomenul cultural în general prin frecvența observațiilor pe care le face în acest sens, fie menționând apartenența la cultură a autorului prin studiu și ocupație, cum o face în cazul Angelinei Roșca, fie lăsându-se impresionată de gradul de cultură generală al autorului iar alteori menționând, justificat, gradul minim de cultură necesară al cititorilor pentru care un volum ar putea fi comprehensibil. Frecvențele observației de acest fel confirmă preocuparea sinceră a criticului literar pentru gradul de culturalizare al poporului, dar și rolul pe care îl poate avea domnia sa în acest proces.

Pentru a lăsa în final să vorbească „opera”, acest intermezzo se poate încheia cu o afirmație din volum care se potrivește ca o mănășă și autoarei acestuia: „*Avem convingerea că impactul și valoarea culturală a acestei cărți va spori în timp, fiind un exemplu demn de urmat*”.